

Luonnontiede nykyajan ateismikeskustelussa

Uskonto, tieteet ja evoluutio

Teemu Taira

Sananen näkökulmasta

- Pyrkimys analysoida nykyisen ateismikeskustelun ja luonnontieteen suhdetta
- Ei arvottava, mutta kriittisesti arvioiva

Väärin uskottu?

Ateismin uusi näkyvyys

TEEMU TAIRA

”Luonnontieteellistyminen”

- Vetoaminen luonnontieteeseen ja luonnontieteen puolesta puhuminen keskeisesti esillä
- Useimmiten evoluutioteorian asettaminen ateismin perustaksi
- Toisenlaisten ateismien ja kulttuuritieteiden vähättely ja kritiikki

Luonnontiede kansainvälisessä ateismikeskustelussa

- ”Uusateismi”
- Termi journalistinen keksintö
- Gary Wolf, Wired-lehti 2006
- Uskonnot koostuvat virheellisistä ja haitallisista maailmaa koskevista tietoväittämistä

'Read Sam Harris and wake up' RICHARD DAWKINS, Guardian

THE END OF FAITH

RELIGION, TERROR, AND THE FUTURE OF REASON

SAM HARRIS

Winner of the Galaxy British Book Award
AUTHOR OF THE YEAR 2007

RICHARD DAWKINS

THE GOD DELUSION

'A very important book, especially in these times ... a magnificent book, lucid and wise, truly magisterial' Ian McEwan

THE #1 NEW YORK TIMES BESTSELLER

god

is not

Great

How Religion Poisons Everything

Christopher Hitchens

'Witty and clear ... a mass of intriguing detail and anecdote' *Observer*

DANIEL C. DENNETT BREAKING THE SPELL

Religion as a natural phenomenon

Keskeisimmät ”uusateistiset” teokset

- Sam Harris: *The End of Faith* (2004), *Uskon loppu* (2007)
- Richard Dawkins: *The God Delusion* (2006), *Jumalharha* (2007)
- Daniel C. Dennett: *Breaking the Spell* (2006), *Lumous murtuu* (2007)
- Christopher Hitchens: *God is Not Great* (2007), *Jumala ei ole suuri* (2008)

Uusateismi ja evoluutio

- Sam Harris (s. 1967) ja Christopher Hitchens (1949–2011): painottavat Järkeä ja tiedettä, mutta eivät korosta evoluutioteoriaa

- Richard Dawkins ja Daniel Dennett evoluutioteorian popularisoijia

Daniel Dennett (s. 1942)

- Amerikkalainen filosofi ja kognitiotieteilijä
- Darwinin evoluutioteorian popularisoija
- Tosin kuvittelee, että uskonnon naturalistinen tutkiminen olisi tabu
- Tutkijat suhtautuneet kaksijakoisesti:
 - kohtuullisen hyvin perillä kognitiivisen uskontotieteen näkökulmista mutta puutteita siinä ja varsinkin muista näkökulmista, uskonnon kategorian heikko ymmärrys, meemiteorian ongelmat, kuvauksen ja arvioinnin välinen jännite, tyyli

Richard Dawkins (s. 1941)

- Brittiläinen evoluutiobiologi ja myöhemmin tieteen julkisen ymmärtämisen professori
- Useita tunnettuja evoluutioteoriaa popularisoivia teoksia; *Jumalharha* ensimmäinen uskontoon keskittyvä
- Korostaa adaptaationäkökulmaa (vrt. Stephen Jay Gould ja sattumanvaraisuus; NOMA); geenien siirtäminen
- Uskontoteoria poikkeaa osittain muista luonnontieteellisistä näkökulmista – ei juurikaan tunne kognitiivista ja evoluutioteoreettista uskontotiedettä

Dawkinsin ongelmat, vaikka jaettaisiin viitekehys

- Meemiteoria epäuskottava käsitys ajatusten leviämisestä (parempi selitys, esim. Dan Sperber)
- Uskonto evoluution sivutuote: kyllä mutta ei Dawkinsin esittämällä tavalla
- Väite lasten tottelevuudesta ongelmallinen – lapsia ei saa uskomaan mitä tahansa; uskonnollisia ajatuksia syntyisi ilman uskonnollista kasvatusta (Boyer, Barrett)
- Uskonto ryhmätason sopeutumismekanismi (David Sloan Wilson)

Dawkinsin ja Dennettin tyylin kritiikki

- Biologian filosofiaan erikoistunut, evoluutioteorian puolustaja prof. Michael Ruse (2006) kirjeessään Dennettille:
- ”Minusta sinä ja Richard [Dawkins] olette absoluuttisia katastrofeja kamppailussa älykästä suunnittelua vastaan. Me olemme häviämässä kamppailun [..] emme tarvitse ääliömäistä ateismia vaan vakavaa tarttumista asioihin – kumpikaan teistä ei ole kiinnostunut tutkimaan kristinuskoa vakavasti [..] olemme taistelussa ja meidän tulee saavuttaa liittolaisia siinä eikä vain vieraannuttaa kaikkia hyväntahtoisia.”

Uusateistit puolustavat luonnontiedettä, mutta eivät ole uskonnotutkijoita

- Uusateistit eivät kiinnostuneita uskontotieteestä eivätkä tunne tieteenalan keskustelua
- Dawkins ja Dennett tuntevat jonkin verran kognitiivista ja evoluutioteoreettista uskontotiedettä, mutta tulkintaeroja on
- Uskontoantropologi Scott Atran kritisoinut rajusti Sam Harrisia

Evoluutio ateismin perinteen päätepisteenä?

- Dawkins: Vasta Darwinin evoluutioteoria mahdollisti älyllisesti tyydyttävänä ateismin (tarjoten uskottavan vaihtoehtoisen selityksen); ennen Darwinia ateisti olisi seurannut David Humea
- Dennett: Hume on hänen sankarinsa
- Tendenssimäinen tulkinta sekä Humesta että Darwinista: Humeen oma kanta epäselvä, ei koskaan identifioitunut ateistiksi
- Yhtenäisen tradition rakentaminen

Miten uusateistien Darwin-tulkinta on tarkoitushakuinen?

- Darwin ei koskaan identifioitunut ateistiksi, vaikka ei ollut uskonnollinen: ”agnostikko olisi osuvampi nimitys mielenlaadulleni.”
- ”Riidan haastamisella kristinuskon ja teismien kanssa [ei] ole mitään vaikutusta suureen yleisöön [..] me edistäisimme parhaiten ajatuksen vapautta tuomalla vain lisää valoa ihmisten mieliin, missä auttaneet myös tieteiden edistyminen.”
- Kirjoitti, ettei ole mitään syytä, miksi tiede ja uskonto hyökkäisivät toisiaan vastaan.
- Darwin osallistui vesiterapiaan ja vei sairaan tyttärensä selvännäkijälle
- Yllä mainitut korostavat Darwinin ja uusateistien uskontosuhteen eroja, vaikka Darwinin evoluutioteoria toimiikin uskontokritiikin perustana

Kaksi kulttuuria

- C. P. Snow: *Kaksi kulttuuria, Two Cultures* (1959)
- Luonnontieteellinen ja kirjallis-humanistinen älymystökulttuuri
- Nämä irrallaan toisistaan
- Vain jälkimmäiset puhuvat suurelle yleisölle, satunnaisesti välittäen edellisten löydöksiä

KAKSI KULTTUURIA

C. P. SNOW
Esipuhe
STEFAN COLLINI
Suomentanut
KIMMO PIETILÄINEN
Terra Cognita

The Third Culture

Stephen Jay Gould

"The most important book on how science is done since
The Double Helix."

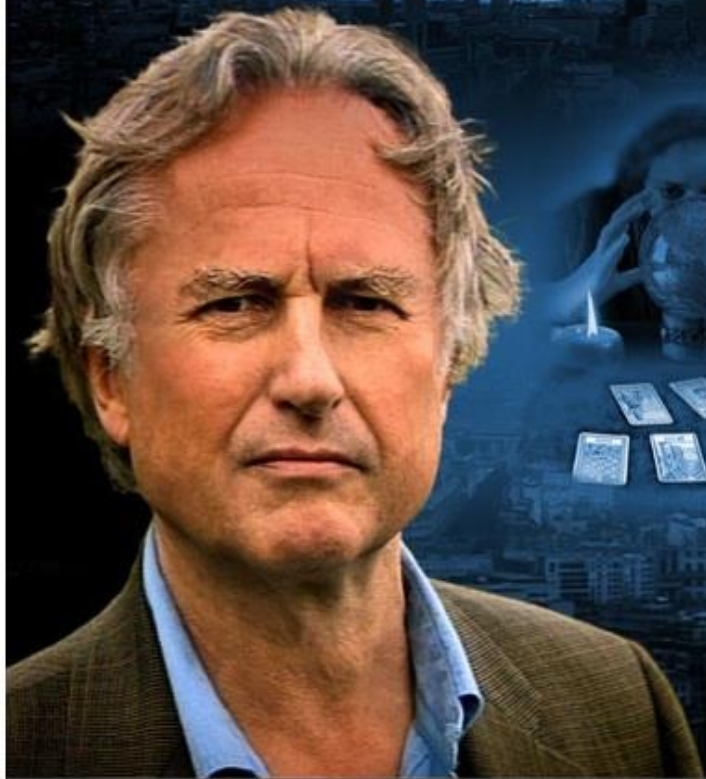
—Robert Matthews, *New Scientist*

John Brockman

Kolmas kulttuuri

- John Brockman (toim.) *The Third Culture* (1995)
- Sisältää puheenvuorot Dawkinsilta ja Dennettiltä
- Luonnontieteilijät popularisoivat suoraan suurelle yleisölle
- Sisältää kriittisen suhteen kirjallis-humanistiseen älymystöön
- Mitä kritisoida, jos ei uskontoa ja oletettua tieteenvastaisuutta?

THE ENEMIES OF REASON

RICHARD DAWKINS

Dawkins: Faith schools are child abuse

Tuesday, 22 September 2009 12:09 PM

By Ian Dunt

Some faith schools constitute an act of child abuse because of the way they rid children of freedom, Professor Richard Dawkins has said.

Speaking at a fringe meeting at the Liberal Democrat Conference in Bournemouth, the famous atheist and scientist told delegates that it was unacceptable to indoctrinate children into any religion or belief system.

"I'm in favour of religious education," he said, responding to a question from the audience.

"I'm in favour of children learning about religion and its role in history.

"What I'm passionately against is indoctrination. That is wicked, that is evil, that is child abuse," he continued.

"You would never describe a child as a Keynesian child, but we all ascribe to this anomaly where religion can be hung round the neck of a child."

Professor Dawkins was promoting his new book, *The Greatest Show on Earth: The Evidence for Evolution*, at an event organised by the British Humanist Association (BHA).

Dawkins: Faith schools can be a form of child abuse

BBC

Sex, Death and the Meaning of Life

the UNBELIEVERS

What are you willing to believe?

A BLACK CHALK FILM
"THE UNBELIEVERS" RICHARD DAWKINS LAWRENCE KRAUSS
PRODUCED BY GUS HOLWERDA LUKE HOLWERDA AND JASON SPISAK
EXECUTIVE PRODUCERS LAWRENCE KRAUSS JJC FILMS PRIMORDIAL PRODUCTIONS
SCENE DESIGNER THOMAS AMASON PRODUCTION DESIGNER LUKE HOLWERDA DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY GUS HOLWERDA
ARE YOU AN UNBELIEVER? WWW.UNBELIEVERSMOVIE.COM @UNBELIEVERFILM

FROM LARRY CHARLES THE DIRECTOR OF "BORAT"

BILL MAHER

RELIGULOUS

TRUTH
THE ~~END~~ IS NEAR.

TRAF FILMS and THOUSAND WORDS presents a TRULIFE WORDS/BILL MAHER PRODUCTION BILL MAHER with LARRY CHARLES in "RELIGULOUS"
Executive Producer: LARRY CHARLES. Editor: JOHN STEIN. Director of Photography: JEFF GREEN. Production Designer: JONAS KUNZ.
Executive Producers: ANDREW HAYWARD and PAUL MCGEE. Director: LARRY CHARLES. Executive Producer: LARRY CHARLES.
Distributed in the United States by TRAF FILMS. © 2008 Trulife and Trulife TRAF FILMS. All Rights Reserved.

OCTOBER 2008

traffilms.com

Brittiateistien bussikampanja (2009)

- Esimerkki ateismin brändäyksestä mm. luonnontieteelliseen suuntaan
- Idean alkuperä: Ariane Sherine
- Kampanjan keulakuva: Richard Dawkins
- Kampanjan toisinnot useissa maissa

2012

The Atheist Bus Campaign

Global Manifestations
and Responses

Edited by
Steven Tomlins
Spencer Colham Bollivant

WILEY

THERE'S PROBABLY NO GOD
NOW STOP WORRYING AND ENJOY YOUR LIFE

Slavoj Žižek, bussikampanjasta

- "There's probably no God. Now stop worrying and enjoy your life"

- "There is no God, so everything depends on us and we should worry all the time!"

John Gray: uusateismi ikään kuin maallistunut versio kristinuskon pelastustarinasta

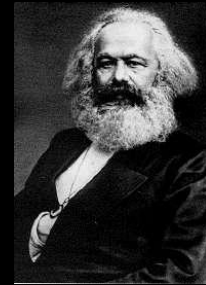

- ”The belief that the human species is a moral agent struggling to realise its inherent possibilities – the narrative of redemption that sustains secular humanists everywhere – is a hollowed-out version of a theistic myth. The idea that the human species is striving to achieve any purpose or goal – a universal state of freedom or justice, say – presupposes a pre-Darwinian, teleological way of thinking that has no place in science. Empirically speaking, there is no such collective human agent, only different human beings with conflicting goals and values.”
- <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/03/what-scares-the-new-atheists>

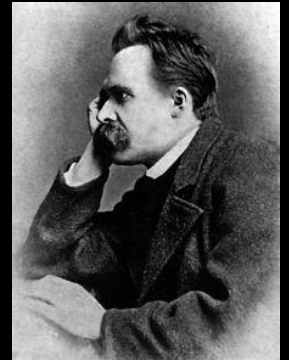
Luonnontieteen hallitsevuus: mitä jää huomiotta?

- Ateismin moninaiset muodot, esimerkiksi:

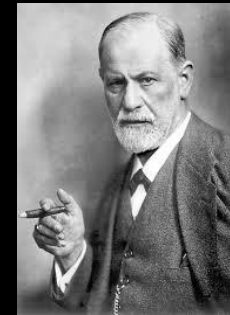
- Karl Marx (1818–1883)

- Friedrich Nietzsche (1844–1900)

- Sigmund Freud (1856–1939)

- Jean-Paul Sartre (1905–1980)

”Postmoderni relativismi” ja oletettu tieteenvastaisuus

- Kritiikin kohteena mannermainen filosofia, kulttuurintutkimus, akateeminen feminismi, ”postmoderni”, ”relativismi” jne.
- Dawkins: ”haute francophonyism”
- Tiedon varmuuden problematisointi
- Modernin edistysajattelun kriisiytyminen

Vastareaktio: ”sanakirja-ateismi” vs. ”vastuullinen ateismi”

- Yhdysvallat keskustelun ytimessä
- Luonnontieteellinen uskontokritiikki riittämätön
- Rakentavat vaihtoehdot, sosiaalinen oikeudenmukaisuus
- ”Atheism+”: ateismin oltava sos. oikeudenmukaista, antirasistista, antihomofobista, feminististä jne. (Jen McCreight)

David Hoelscher, 51-v ateisti (teoksessa *Atheists in America*, Melanie E. Brewster, toim. 2014)

- ”In 2002, during a talk calling for ”militant atheism”, Richard Dawkins, speaking about his inevitable funeral, stated that, were he able on that occasion to feel anything, he would ’feel triumphal at having lived at all, and at having lived on this splendid planet’. [..] However, for most of the world’s poor, this splendidness is hidden from the view by the strains and stresses and limitations that accompany material poverty [..] Drawing from Marxist thought, we need to demand to give up the condition that requires illusions such as religiosity. We atheists can best promote progress on this front by being out in the open and crusading for social justice.”